

УДК 615.1: 061.2

І. В. СУШАРИНА, А. С. НЕМЧЕНКО, В. М. ХОМЕНКО¹*Національний фармацевтичний університет**¹Донецький медичний університет, м. Краматорськ*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФАРМАЦІЇ

Показана актуальність проведення оцінки ефективності діяльності фармацевтичних асоціацій, запропоновані показники такої оцінки з урахуванням особливостей їх діяльності, цілей та завдань – результативність взаємодії з органами влади, активність за широтою проведених професійних заходів, лобювання інтересів. Також представлені результати контент-аналізу звернень Об'єднання організацій роботодавців медичної та мікробіологічної промисловості України до державних органів влади за 2013-2015 рр., які свідчать про високі показники активності та лобювання професійних інтересів. Одночасно аналіз змісту одержаних відповідей органів державної влади свідчить про недостатньо високу результативність: сумарний відсоток частково позитивних, формальних та відсутніх відповідей складає 29,3%, 41,5% та 37,7% за 2013-2015 рр. відповідно, при цьому негативні відповіді – до 6,8% (2015 р.) Встановлено також досить високий сумарний відсоток звернень, на які не були отримані відповіді 22,7%, 21,7% та 19,4% та отримані невчасно 4,5%, 13,0% та 16,7% за період, що досліджувався. Як результат, ефективність взаємодії ООРММП та органів державної влади знаходилась на низькому рівні, що потребує подальшого аналізу причин та вживання заходів щодо її покращення.

Ключові слова: фармація; професійні громадські організації; фармацевтичні асоціації; оцінка ефективності діяльності

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У світі досить широкий розвиток одержала практика суспільного управління у фармації через міжнародні та національні фармацевтичні асоціації. До найбільш відомих та впливових, безумовно, відноситься Міжнародна фармацевтична федерація (International Pharmaceutical Federation – FIP), мабуть, тому окремі вітчизняні фармацевтичні асоціації увійшли до її складу.

На теперішній час в Україні створено більше 30 різноманітних професійних громадських організацій у фармації, але активно працюють одиниці: Об'єднання організацій роботодавців медичної та мікробіологічної промисловості України, Аптечна професійна асоціація України, а також недавно створена Всеукраїнська фармацевтична палата. Слід зазначити, що вітчизняна фармація не є виключенням – в українській охороні здоров'я діє більш ніж 500 громадських об'єднань, які представляють та лобюють інтереси 150 медичних спеціальностей. У зв'язку з цим

виникає питання: навіщо стільки асоціацій в системі охорони здоров'я та фармації, особливо в умовах відсутності законодавства стовно професійного самоуправління та лобювання інтересів організацій?

На це актуальне питання сьогодення може дати відповідь оцінка ефективності діяльності таких організацій. Хоча є й інша думка щодо громадських організацій професійного спрямування, які захищають права пацієнтів та мають близькі, але відмінні задачі: ставити питання, які з них більш ефективні та корисні, є недоцільним, так як питання полягає в їх плідному співробітництві [3]. Але, на нашу думку, сьогодні в умовах реформування системи охорони здоров'я та фармації, зокрема, впровадження самоуправління громадських організацій ці питання є взаємопов'язаними, в них немає протиріч. При цьому на перше місце виходить проблема оцінки (самооцінки) ефективності діяльності професійних громадських організацій у фармації [4].

Проблема ефективності стосується усіх сфер, видів, форм, методів організації життєзабезпе-

© Сушарина І. В., Немченко А. С., Хоменко В. М., 2016

чення людини. Найбільшою мірою це властиве управлінню – державному та суспільному як діяльності, що здійснюється людьми, стосовно людей та виключно в інтересах людей. Від ступеня ефективності цієї діяльності безпосередньо залежить добробут людини. Врешті-решт йдеться про ефективність суспільної системи держави [1].

Суспільству, самій державі необхідні повні і достовірні знання того, яку користь дають витрати на управління, у чому полягають об'єктивізація управління, глибина і дієвість їх впливу на керувані процеси [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У роботах вітчизняних та зарубіжних науковців питанням оцінки ефективності діяльності управлінських організацій приділяється недостатня увага [1, 2, 5, 6]. Так, впродовж останніх років були практично відсутні наукові розробки за тематикою, що досліджується.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Отже, на теперішній час в Україні відсутні роботи, в яких представлені результати оцінки ефективності діяльності професійних громадських організацій у фармації. Зазначене зумовило мету та основні напрямки дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Виходячи з вищезазначеного, метою дослідження стала наукова розробка методичних підходів до оцінки ефективності діяльності професійних громадських організацій у фармації. Для досягнення мети роботи були визначені такі завдання: здійснити контент-аналіз результатів діяльності професійної громадської організації «Об'єднання організацій роботодавців медичної та мікробіологічної промисловості України» (ООРММП) за останні три роки (2013-2015 рр.); запропонувати показники з оцінки ефективності діяльності професійних громадських організацій у фармації та проаналізувати їх стосовно ООРММП.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи з найбільш поширеного трактування поняття ефективності: *ефективність управління* — це результат, зіставлений із затратами на його досягнення, вони включають не лише прямі витрати на систему управління, а й витрати на реалізацію управлінських рішень [4]. Проте це трактування не дає змоги кількісно визначити соціальні наслідки як результат досягнення мети управління. Головним результатом суспіль-

ного управління є результати впливу громадської організації на діяльність органів державної влади.

Від результатів діяльності органів влади, що здійснюють функції державного управління економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом, понад усе залежить як політичний і соціально-економічний стан країни, так і ефективний розвиток галузей економіки, зокрема фармації [1].

Результативність – є мірою досягнення поставлених цілей (очікуваних результатів) діяльності будь-якого органу чи організацій, проведення будь-якого етапу (чи окремого заходу) реформи і т. п. [1]. Необхідно відмітити складність розробки цільових показників ефективності діяльності та визначення вкладу окремих органів чи організацій у досягнення кінцевих результатів. Виходячи із цілей та завдань, що стоять перед професійними громадськими організаціями у фармації, *оцінку ефективності діяльності* доцільно проводити за показниками *результативності*, перш за все, взаємодії з органами державної влади, *активності* за широтою професійних заходів, а також успішності проведення *лобіювання* професійних інтересів, що не протирічать інтересам суспільства.

Спроба проаналізувати ефективність діяльності однієї з найбільш впливових у фармацевтичній галузі громадської організації «Об'єднання організацій роботодавців медичної та мікробіологічної промисловості України» була зроблена нами крізь призму взаємодії цієї організації з органами державної влади. Отримання відповіді від органу державної влади з вирішенням питання, порушеного в запитав ООРММП, його обговорення або ігнорування можна вважати одним з важливих показників оцінки ефективності діяльності як громадської організації, так і органу влади.

Так наприклад, ООРММП в 2015 р. 36 раз зверталася до представників органів влади та державних установ з пропозиціями щодо законотворчої діяльності, а також соціально-економічних питань, які стосуються фармацевтичної галузі України. Результати контент-аналізу звернень ООРММП до тих чи інших органів державної влади та державних установ у 2013-2015 рр. були узагальнені нами та наведені на рис. 1.

За результатами контент-аналізу в 2015 р. було встановлено наступне:

1. Звернення (1) до Прем'єр-міністра України стосовно проведення наради із залученням представників МОЗ України, Мінсоцполітики, профільних організацій роботодавців та експертів цієї галузі щодо розгляду питань: доступності лікарських засобів для населення; посилення контролю

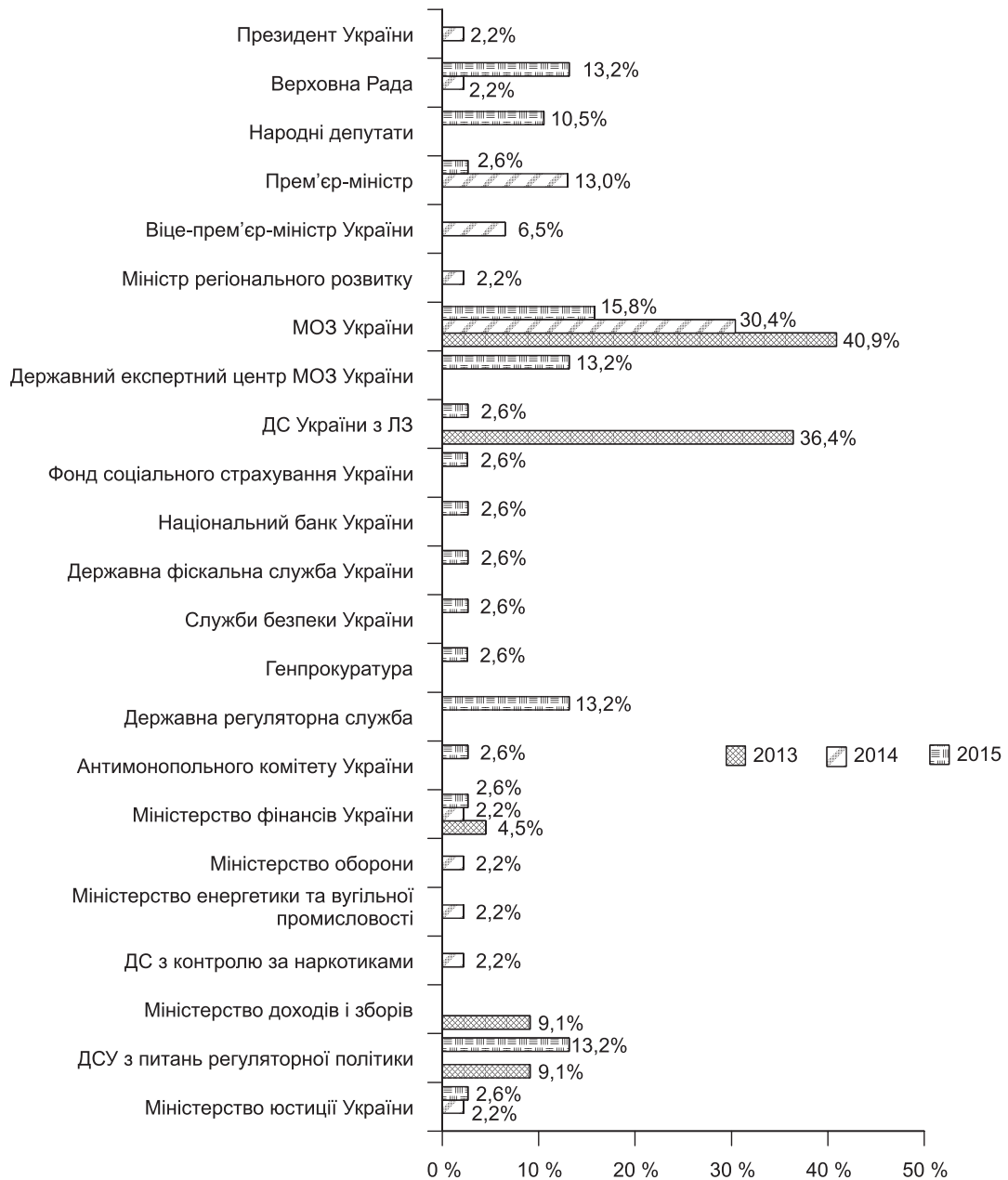

Рис. 1. Структура звернень ООРММП до державних органів влади та державних установ за 2013-2015 рр. (%)

за виписуванням рецептів на лікарські засоби та обов'язкового відпуску рецептурних препаратів аптечними закладами виключно за рецептами; запровадження Єдиного електронного реєстра залишилось без розгляду (відповіді не надано).

2. До Верховної Ради України протягом 2015 року було направлено шість звернень щодо внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» та проект його нової редакції; реформування системи охорони здоров'я; про часткову мобілізацію працівників фармацевтичних підприємств; про включення кандидатур до складу робочих груп. Відповіді були отримані на чотири запити

(66 %), а саме: у Верховній Раді зареєстровано законопроект «Про лікарські засоби», на два звернення відповіді не було надано, що становить 33 %. 4 звернення були вирішені по суті.

3. Впродовж 2015 року ООРММП надсилало звернення до народних депутатів України з пропозиціями змін до Закону України «Про лікарські засоби» та розробки нових проектів Закону. Відповіді надані у повному обсязі та вчасно (100 %); питання вирішені по суті.

4. До Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України направлено шість звернень щодо внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби»;

пропозицій до проекту «Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками»; проекту постанови КМУ «Про внесення змін до порядку здійснення державного контролю якості лікарських засобів, що ввозяться в Україну»; внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 1336 «Про забезпечення статті 10 Закону України «Про застосування реєстрів розрахункових операцій у сфері торгівлі», бронювання роботи та іншого військово-зобов'язаних на період мобілізації. Відповіді отримані на п'ять звернень (83 %), з них вчасно надана лише одна відповідь. На одне (17 %) звернення стосовно включення до складу комісії *відповідь не надана*. Позитивно та по суті вирішено лише одне питання стосовно внесення змін до проекту постанови КМУ «Про внесення змін до порядку здійснення державного контролю якості лікарських засобів, що ввозяться в Україну» (20 %). *Відповіді носили формальний характер та не були вирішені по суті (80 %)*.

5. До Державної регуляторної служби України направлено п'ять звернень стосовно негайного прийняття наказу МОЗ України «Про внесення змін до Порядку підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики»; включення кандидатури до експертної групи; пропозиції стосовно першочергових заходів з дерегуляції господарської діяльності та приведення функцій контролюючих органів у сфері обігу лікарських засобів до європейських стандартів; пропозиції до проекту ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин; про сприяння скасуванню затвердженого розпорядження КМУ № 300 р. «Переліку і норм накопичення в системі екстреної медичної допомоги лікарських засобів та медичних виробів першої необхідності для організації медико-санітарного забезпечення цивільного населення під час особливого періоду». Відповіді отримані на три звернення (60 %), два з них залишилися без розгляду (40 %) (*відповіді відсутні*). Отримані відповіді були надані своєчасно з вирішенням питань по суті.

6. До державного підприємства «Державний експертний центр МОЗ України» направлено п'ять звернень стосовно внесення змін до постанови КМУ 02.07.2014 р. № 240 щодо врегулювання питання декларування оптово-відпускної ціни на продукцію іноземного виробництва в іноземній валюті та забезпечення соціально захищених верств населення лікарськими засобами на пільговій основі; щодо перегляду/скасування нормативно-правових актів, якими передбачено державний нагляд і контроль та регулювання підпри-

ємництва у податковій та митній сферах; про надання проекту змін та доповнень до «Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань», затвердженого Наказом МОЗ України від 23.09.2009 р. № 690, зі змінами та опрацюванням цього проекту. На запити відповіді були надані (100 %); всі терміни надання відповідей дотримані (100 %); всі питання вирішені по суті.

7. Впродовж 2015 року ООРММП мав по одному зверненню до наступних державних органів влади: Державної служби України з лікарських засобів, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України, Національного банку України, Державної фіскальної служби України, Антимонопольного комітету України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. В запитах порушувались актуальні питання діяльності фармацевтичної галузі України. Відповіді надані у повному обсязі та вчасно (100 %); питання вирішені по суті.

8. ООРММП зверталися до Служби безпеки України та до Прокуратури м. Києва по одному разу з питань поточної діяльності. Відповіді надані у повному обсязі та вчасно (100 %); питання вирішені по суті.

Слід зазначити велику кількість державних органів усіх гілок влади – законодавчої та виконавчої, до яких були направлені звернення ООРММП: Президент, Верховна Рада та народні депутати, Прем'єр-міністр, 19 різних міністерств та інші відомства. Найбільше за числом було зроблено запитів у 2013 та 2014 рр. до МОЗ України (40,9 та 30,4 %), а в 2015 р. до Верховної Ради та народних депутатів (23,7 %). Відповідно змінювались і тематика запитів.

За тематикою звернень за усіма роками переважають законодавчі запити від 13 із 22 (59,1 %) в 2013 р. до 28 із 36 (77,8 %) в 2015 р., тобто участь ООРММП в законодавчій діяльності має позитивну тенденцію до росту. Відносно стабільна ситуація склалась з іншими зверненнями: економічні запити в 2013 р. – 22,7 % (5); в 2014 р. – 19,6 % (9); в 2015 р. – 19,4 % (7), дещо гірша ситуація з соціальними запитами: в 2013 р. – 18,2 % (4); в 2014 р. – 15,2 % (7); в 2015 р. – відсутні. Слід зазначити, що найбільша кількість звернень 46 була зроблена в 2014 р.

Проведений аналіз звернень ООРММП свідчить про високі показники активності та лобіювання професійних інтересів. Однак аналіз змісту одержаних відповідей органів державної влади свідчить про недостатньо високу результативність: частка частково позитивних, формальних та відсутніх відповідей складає 29,3 %, 41,5 % та 37,7 % за 2013-2015 рр. відповідно, при цьому негатив-

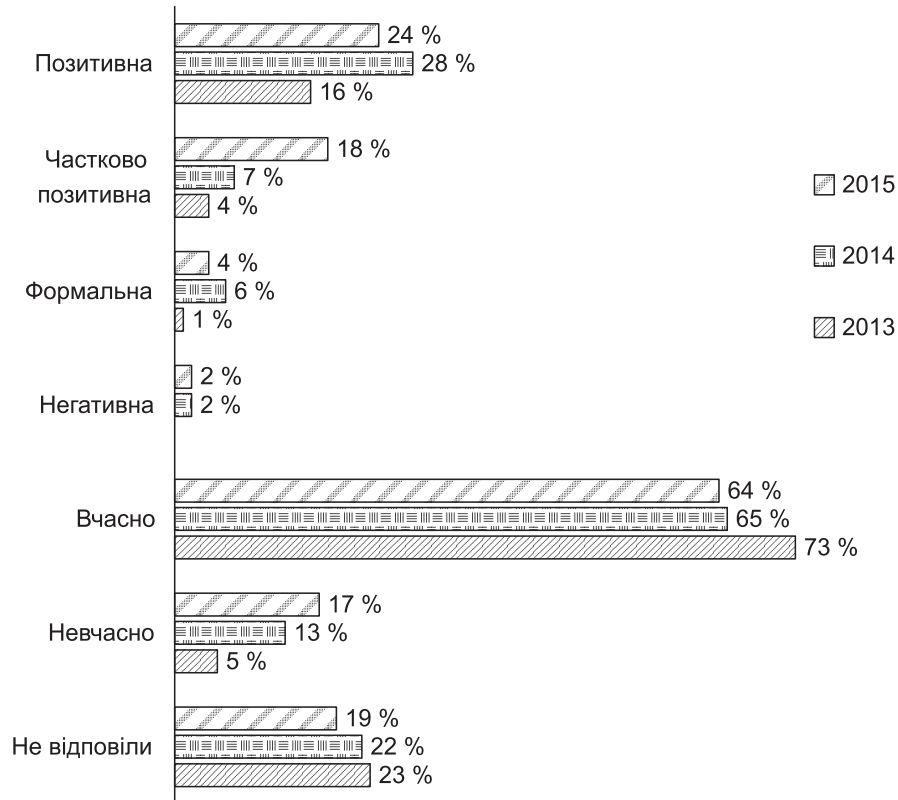

Рис. 2. Аналіз відповідей державних органів влади на запити ООРММП за 2013-2015 рр. (%)

них – до 6,8 % (2015 р.) (рис. 2). Насторожує також досить суттєвий відсоток звернень, на які не були отримані відповіді: 22,7 %, 21,7 % та 19,4 % та отримані невчасно: 4,5 %, 13,0 % та 16,7 % за період, що досліджувався.

На підставі зробленого аналізу можна зробити висновок, що в цілому ефективність взаємодії ООРММП та органів державної влади знаходиться на низькому рівні, куди відносилось, перш за все, профільне МОЗ України.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що проведене дослідження оцінки ефективності діяльності ООРММП свідчить, що незважаючи на досить високі показники активності та лобіювання професійних інтересів, подальшого аналізу потребують причини недостатньої результативності, а також необхідність вживання заходів щодо покращення ефективності взаємодії з державними органами як законодавчої, так і виконавчої влади.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Проблема оцінки (самооцінки) ефективності діяльності професійних громадських організацій набуває особливої актуальності в умовах реформування вітчизняної системи охорони

здоров'я та фармації, зокрема впровадження самоуправління у фармацевтичній галузі.

- Виходячи із цілей та завдань, що стоять перед професійними громадськими організаціями у фармації, запропоновано оцінку ефективності їх діяльності проводити за показниками результативності, перш за все, взаємодії з органами державної влади, активності за широтою професійних заходів, а також успішності проведення лобіювання професійних інтересів.
- Аналіз змісту одержаних відповідей органів державної влади свідчить про недостатньо високу результативність: сумарний відсоток частково позитивних, формальних та відсутніх відповідей складає 29,3 %, 41,5 % та 37,7 % за 2013-2015 рр. відповідно, при цьому негативних відповідей – до 6,8 % (2015 р.).
- Встановлено, що ефективність взаємодії ООРММП та органів державної влади знаходиться на низькому рівні, це стосується, перш за все, профільного МОЗ України. Насторожує досить високий сумарний відсоток звернень, на які не були отримані відповіді: 22,7 %, 21,7 % та 19,4 % та отримані невчасно: 4,5 %, 13,0 % та 16,7 % за період, що досліджувався.

**ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ**

1. Бабінова О. Проблеми оцінки якості та ефективності діяльності органів місцевої влади [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/September/6.htm>
2. Державне управління: [навч. посіб.] / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; За ред. А. Ф. Мельник. — К.: Знання-Прес, 2003. — 343 с. — (Вища освіта XXI століття). [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z811_page_47.html
3. Навстречу VIII Національному съезду фармацевтов України. С чем подходим к съезду – что принесет съезд? Ч. 2. Образование и квалификация, самоуправление и информация // Еженедельник Аптека. – 2016. – № 6 (1027).
4. Розроблено проект Закону України «Про фармацевтичне самоврядування» // Еженедельник Аптека. – 2015. – № 17 (988).
5. CAF Resource Centre of the European Institute of Public Administration, m. Maastricht, [Online], available at: <http://www.eipa.eu/en/pages/show/&tid=69>.
6. Oliynyk D. Modern methods of evaluating the performance of government // The Efficiency of Public Administration. – 2013. – Vol. 34. – P. 275-283.

УДК 615.1: 061.2**И. В. Сушарина, А. С. Немченко, В. Н. Хоменко****НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ФАРМАЦИИ**

Показана актуальность проведения оценки эффективности деятельности фармацевтических ассоциаций, предложены показатели следующей оценки с учетом особенности их деятельности, целей и задач – результативность взаимодействия с органами власти, активность по широте проведенных профессиональных мероприятий, лоббирование интересов. Также представлены результаты контент-анализа обращений Объединенных организаций работодателей медицинской и микробиологической промышленности Украины в государственные органы власти за 2013-2015 гг., которые свидетельствуют о высоких показателях активности и лоббирования профессиональных интересов. Одновременно анализ полученных ответов органов государственной власти свидетельствует о недостаточно высокой результативности: суммарный процент частично положительных, формальных и отсутствующих ответов составляет 29,3 %, 41,5 % и 37,7 % за 2013-2015 гг. соответственно, при этом отрицательные ответы – до 6,8 % (2015 г.). Установлен также достаточно высокий суммарный процент обращений, на которые не были получены ответы: 22,7 %, 21,7 % и 19,4 %, и полученные вовремя: 4,5 %, 13,0 % и 16,7 % за период исследования. Как результат, эффективность взаимодействия ООРММП и органов государственной власти находилась на низком уровне, что требует дальнейшего анализа причин и принятия мер по ее улучшению.

Ключевые слова: фармацевция; профессиональные общественные организации; фармацевтические ассоциации; оценка эффективности деятельности

UDC 615.1: 061.2**I. V. Susharina, A. S. Nemchenko, V. N. Khomenko****SCIENTIFIC-METHODICAL APPROACHES TO EVALUATING THE PERFORMANCE OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN PHARMACY**

The article shows the relevance of assessing the effectiveness of the pharmaceutical associations, proposals should be based on assessment of performance characteristics of their activities, goals and objectives – efficiency of interaction with the authorities, the activity carried out by the breadth of professional events, lobbying. Also, the results of content analysis of appeals of the United Organizations employers of medical and microbiological industry of Ukraine to the state authorities for the 2013-2015 GG, which showed high rates of activity and lobbying of professional interests. At the same time, analysis of the responses of public authorities is insufficient evidence of high performance: the total percentage of partially positive, formal and non-response of 29.3 %, 41.5 % and 37.7 % for 2013-2015 respectively, while negative responses – to 6.8 % (2015) also established a fairly high percentage of the total complaints for which no replies were received 22.7 %, 21.7 % and 19.4 % and 4.5 % obtained in time; 13.0 % and 16.7 % over the period studied. As a result, the efficiency of interaction OEMMI and public authorities was low, which requires further analysis of the causes and take action to improve it.

Key words: pharmacy; professional non-governmental organizations; pharmaceutical associations; performance assessment

Адреса для листування:
61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 4.
Тел. (0572) 67-91-70.
E-mail: economica@nuph.edu.ua.
Національний фармацевтичний університет

Надійшла до редакції 06.06.2016 р.